

MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH METODLARI: PEDAGOGIK ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR.

Mahmudova Madinaxon Shohijaxon qizi
Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi
Ergasheva Orifaxon Xolmuratovna
Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ta'lim jarayonida mustaqil ishlarni tashkil etish metodlarining nazariy asoslari va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Mustaqil ishlar o'quvchi va talabalarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishi, o'z-o'zini rivojlantirishi, mustaqil fikrlash, tahlil qilish hamda izlanish olib borish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada mustaqil ishlarning mazmuni, turlari va ularni tashkil etish jarayonida qo'llaniladigan metodlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil ish, metodika, muammoli ta'lim, loyiha metodi, portfolioga asoslangan baholash, kompetensiya, masofaviy ta'lim, interfaol metodlar, nazorat, ta'lim samaradorligi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishi, mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvga ega bo'lishi ta'limning asosiy talablaridan biridir. Bugungi kunda ilm-fan va texnologiya jadal rivojlanayotgan bir davrda shaxsning o'z ustida ishlashi, o'z-o'zini rivojlantirishi va mustaqil bilim olish qobiliyati katta ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ta'lim jarayonida mustaqil ishlarni samarali tashkil etish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Mustaqil ishlar o'quvchi va talabalarning o'qituvchi rahbarligida yoki o'z tashabbusi bilan bajaradigan bilim olish faoliyati bo'lib, u nazariy bilimlarni mustahkamlash, yangi bilimlarni egallash hamda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Mustaqil ishlarning samarali tashkil etilishi o'quvchilarda mas'uliyat, intizom, izlanish va tadqiqot olib borish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Shu nuqtayi nazardan, mustaqil ishlarni tashkil etish metodlarini ilmiy asosda o'rganish va amaliyotga joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

1. Mustaqil ish tushunchasi va uning pedagogik mazmuni

Mustaqil ish – bu o'quvchi yoki talabaning o'qituvchi tomonidan berilgan topshiriq asosida yoki shaxsiy qiziqishiga ko'ra, mustaqil ravishda bajaradigan ta'limiy faoliyatidir. U quyidagi xususiyatlarga ega:

- mustaqil rejalashtirish va bajarish;
- bilimlarni izlash va tahlil qilish;
- o'z-o'zini nazorat qilish va baholash;

- ijodiy va tanqidiy fikrlash.

Mustaqil ishlar o'quvchilarning o'quv jarayonidagi faolligini oshiradi va ularni bilimlarni tayyor holatda emas, balki izlanish orqali egallashga o'rgatadi.

Mustaqil ishlarning asosiy maqsadi – o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini shakllantirish va ularni uzluksiz o'qib-o'rganishga tayyorlashdir.

2. Mustaqil ishlarning turlari

Pedagogik amaliyotda mustaqil ishlar mazmuni va bajarilish shakliga ko'ra quyidagi turlarga bo'linadi:

2.1. Reproduktiv mustaqil ishlar

Bu turdagi mustaqil ishlar o'quvchining avval o'rgangan bilimlarini takrorlash va mustahkamlashga qaratiladi. Masalan: mashq bajarish, savollarga javob yozish, matnni qayta bayon qilish.

2.2. Qisman izlanish xarakteridagi ishlar

O'quvchi berilgan ma'lumot asosida tahlil qiladi, solishtiradi va xulosa chiqaradi. Masalan: jadval tuzish, tahliliy savollarga javob topish.

2.3. Ijodiy mustaqil ishlar

Bu turdagi ishlar o'quvchining ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Masalan: loyiha tayyorlash, referat yozish, taqdimot yaratish, yangi yechim taklif qilish.

2.4. Tadqiqot xarakteridagi ishlar

O'quvchi mustaqil izlanish olib boradi, tajriba o'tkazadi va ilmiy xulosalar chiqaradi. Masalan: ilmiy maqola yozish, eksperiment o'tkazish, statistik tahlil qilish.

3. Mustaqil ishlarni tashkil etish metodlari

Mustaqil ishlarni samarali tashkil etish uchun pedagog quyidagi metodlardan foydalanishi mumkin.

3.1. Topshiriqlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirish metodi

Mustaqil ishlar o'quvchining tayyorgarlik darajasiga mos bo'lishi kerak. Avval oddiy topshiriqlar, keyin murakkab va ijodiy topshiriqlar berilishi tavsiya etiladi. Bu metod o'quvchining qiziqishini oshiradi va muvaffaqiyatga erishish hissini shakllantiradi.

3.2. Muammoli ta'lim metodi

Muammoli topshiriqlar o'quvchini mustaqil fikrlashga undaydi. Masalan, "Nima uchun bu hodisa sodir bo'ladi?", "Qanday yechim taklif etish mumkin?" kabi savollar orqali o'quvchi izlanadi. Bu metod o'quvchining tahliliy tafakkurini rivojlantiradi.

3.3. Loyiha metodi

Loyiha metodi mustaqil ishlarni tashkil etishda eng samarali metodlardan biridir. O'quvchi ma'lum bir mavzu bo'yicha loyiha tayyorlaydi, ma'lumot to'playdi, tahlil qiladi va natijani taqdim etadi. Bu metod o'quvchining ijodkorligi va amaliy kompetensiyalarini rivojlantiradi.

3.4. Mustaqil o'qish va manbalar bilan ishlash metodi

O'quvchiga darslikdan tashqari qo'shimcha adabiyotlar, maqolalar va internet manbalaridan foydalanish topshiriladi. Bu metod o'quvchini axborot izlash va uni tanqidiy tahlil qilishga o'rgatadi.

3.5. Interfaol metodlar orqali mustaqil ishlarni tashkil etish

Interfaol metodlar o'quvchini faol fikrlashga undaydi. Masalan:

- "Aqliy hujum"
- "Klaster"
- "Insert"
- "Bumerang"
- "Venn diagrammasi"
- "Bahs-munozara"

Bu metodlar orqali o'quvchilar mustaqil fikr yuritib, jamoa bilan hamkorlikda ishlashni o'rganadilar.

3.6. Portfolioga asoslangan metod

Portfolioga asoslangan metod o'quvchining mustaqil ishlarini tizimli jamlash va baholashga xizmat qiladi. O'quvchi o'z ishlarini to'plab boradi va rivojlanish dinamikasi aniqlanadi. Bu metod o'quvchida mas'uliyat va o'z-o'zini baholash ko'nikmasini shakllantiradi.

3.7. Raqamli ta'lim platformalari asosida mustaqil ishlarni tashkil etish

Google Classroom, Moodle, Edmodo, Microsoft Teams kabi platformalar mustaqil ishlarni samarali tashkil etishga yordam beradi. O'quvchi topshiriqni elektron shaklda bajaradi va o'qituvchi uni tezkor baholaydi. Bu metod masofaviy ta'lim sharoitida ayniqsa muhimdir.

4. Mustaqil ishlarni tashkil etishda nazorat va baholash metodikasi

Mustaqil ishlar samaradorligini ta'minlash uchun nazorat va baholash jarayoni to'g'ri tashkil etilishi kerak. Baholash quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

- test va yozma nazorat;
- og'zaki taqdimot;
- amaliy ish natijalarini tekshirish;
- loyiha himoyasi;
- portfolioni tahlil qilish;
- o'z-o'zini baholash va o'zaro baholash.

Baholash mezonlari aniq bo'lsa, o'quvchi topshiriqni mas'uliyat bilan bajaradi. Shuningdek, rag'batlantiruvchi baholash o'quvchining motivatsiyasini oshiradi.

5. Mustaqil ishlarni tashkil etishda o'qituvchining roli

Mustaqil ishlar jarayonida o'qituvchi faqat nazoratchi emas, balki yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchi quyidagilarni amalga oshirishi zarur:

- mustaqil ish maqsadini aniq belgilash;
- topshiriqlarni tushunarli shaklda berish;
- manbalarni tavsiya qilish;
- o'quvchilarga maslahat va ko'mak berish;
- natijalarni tahlil qilish va baholash;
- o'quvchini rag'batlantirish.

O'qituvchining metodik yondashuvi mustaqil ishlarning sifatini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, mustaqil ishlarni tashkil etish metodlari ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Mustaqil ishlar o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga, mustaqil fikrlashiga, izlanish olib borishiga va ijodiy yondashuvga ega bo'lishiga xizmat qiladi. Muammoli ta'lim,

loyiha metodi, interfaol metodlar, portfolioga asoslangan baholash hamda raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish mustaqil ishlarni tashkil etishning eng samarali metodlari sifatida namoyon bo'ladi.

Demak, mustaqil ishlarni metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish o'quvchilarda mas'uliyat, intizom, bilim olishga qiziqish va uzluksiz ta'lim olish kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2016.
2. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2013.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2012.
4. Saidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2010.
5. Muslimov N.A. Kasb ta'limi metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2016.
6. Mavlonova R., Rahmonqulova N. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
7. Xolmatov R., Raximov A. Chizmachilik va muhandislik grafikasi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
8. Sattarov M. Ta'lim jarayonida mustaqil ishlarni tashkil etish metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2019.
9. Zunnunov A. Texnik ijodkorlik va konstruktorlik asoslari. – Toshkent: Fan, 2014.
10. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.